

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi research) เพื่อศึกษาผลการสอนโดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบ ของ เดอ โบโน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสังคมศึกษา เพิ่มเติม ส 31102 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 3 โรงเรียน คือโรงเรียนหันคาพิทยาคม หันคาราชฎรังสรรค์ และโรงเรียนเนินขามรัฐประชานุเคราะห์ มีจำนวนนักเรียน 375 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหันคาพิทยาคม อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 2 ห้องเรียน 150 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) จากกลุ่มห้องเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใกล้เคียงกัน คือ ห้องเรียน ห้อง 1/2 และ 1/3 ซึ่งไม่มีความแตกต่างกัน โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1. สุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก จากจำนวน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอห้วยคา 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนห้วยคาราษฎร์รังสฤษดิ์ โรงเรียนเนินขามรัฐประชานุเคราะห์ และ โรงเรียนห้วยคาพิทยาคม ได้กลุ่มตัวอย่าง 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนห้วยคาพิทยาคม ซึ่งมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 150 คน ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยวิชาสังคมศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 พบว่า ห้อง ม. 1/2 และ ม. 1/3 มีคะแนนเฉลี่ยรายวิชาสังคมศึกษา เท่ากับ 71.79 และ 71.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.23 และ 1.19 (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก ง หน้า 102)

ขั้นที่ 2 ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้พื้นฐานเดิม โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance) พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรู้พื้นฐานเดิมของกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อย 3 ห้อง ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก ง. หน้า 103)

ขั้นที่ 3 ทดสอบผลต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ หลังการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Post hoc analysis) โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่าง 1 คู่ คือ ห้อง 1/2 และ 1/3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรู้พื้นฐานเดิม ไม่แตกต่างกัน และมีกลุ่มตัวอย่างอีก 8 คู่ คือ ห้อง 1/1 กับ 1/2 , 1/1 กับ 1/3 , 1/1 กับ 1/4 , 1/1 กับ 1/5 1/2 กับ 1/4 , 1/2 กับ 1/5 , 1/3 กับ 1/4 , 1/3 กับ 1/5

ขั้นที่ 4 สุ่มนักเรียน 1 ห้อง ปรากฏว่า ได้ห้อง 1/3 เป็นกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการสอน โดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบ ของ เดอ โบโน และอีก 1 ห้อง คือ ห้อง 1/2 เป็นกลุ่มควบคุม ที่ได้รับการสอนตามปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการสอนโดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบของ เดอ โบโน ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 4 ฉบับ คือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษาเพิ่มเติม รหัสวิชา ส 31102 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนโดยใช้วิธีกิจกรรมหมวกคิดหกใบ ของ เดอ โบ โน จำนวน 4 แผน
2. แผนการจัดการเรียนรู้ตามปกติ จำนวน 4 แผน
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 1 ฉบับ จำนวน 30 ข้อ
4. แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 1 ฉบับ จำนวน 30 ข้อ

โดยมีรายละเอียดการพัฒนาเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนโดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบของเดอ โบโน

1.1 ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเพิ่มเติม รหัสวิชา ส 31102 โดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบ ของ เดอ โบโน เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาจบลง ภายใน 1 แผน มีจำนวน 4 แผน แต่ละแผนใช้เวลาสอน 3 ชั่วโมง ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างเรื่อง ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 หน่วยที่ 1 เศรษฐศาสตร์ คือ ระบบเศรษฐกิจของไทย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2-3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทย

แบ่งเป็น 2 เรื่อง คือ สภาพสังคมไทย และ การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยทางเศรษฐกิจ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

แผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน มีขั้นตอนการสอน 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นนำ (Lead - in) การใช้ภาพประกอบง่าย ๆ ตัวอย่างหรือแบบฝึกหัด เพื่อนำเข้าสู่การเรียนการสอน
- 2) การอธิบาย (Explanation) เข้าสู่การให้ตัวอย่างว่าจะสอนอะไร ตามลักษณะพื้นฐาน ของหมวกใบที่เลือกใช้ ซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติ และลักษณะ ของหมวกแต่ละใบ
- 3) การสาธิต (Demonstration) แสดงให้เห็นถึงการใช้หมวกที่มีความสัมพันธ์กับการคิดแต่ละแบบ พร้อมกับอธิบาย ให้ตัวอย่างเพิ่มเติม แนะนำตัวอย่างคำถาม เพื่อสร้างความเข้าใจ
- 4) การฝึกปฏิบัติ (Practice) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกใช้หมวกคิดจากสถานการณ์หรือหัวข้อที่กำหนดให้ โดยพยายามให้นักเรียนได้ฝึกคิดให้รอบคอบทุกหมวก โดยไม่ฝึกใบใดใบหนึ่งนานเกินไป
- 5) การหารายละเอียดเพิ่มเติม (Elaboration) เป็นการร่วมสนทนาเพื่อหารายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนเห็นความชัดเจนในสิ่งที่คิด ป้องกันการสับสน
- 6) การสรุป (Conclusion) เป็นการทบทวน และเรียบเรียงสิ่งที่คิด โดยเน้นประเด็นสำคัญเพื่อให้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากการคิด ว่าทำไมกระบวนการนี้จึงเกิดผล

1.2 การพัฒนาแผนการสอน

การพัฒนาแผนการสอนที่สอนโดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบของ เดอ โบโน ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นำผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง มากำหนดจุดประสงค์ การเรียนรู้ จุดประสงค์ปลายทางและจุดประสงค์นำทาง

(2) ศึกษา วิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียน แบบหมวดคิดหอบของ เดอ โบโน และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3) ศึกษา และเลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้ในการทดลอง ได้แก่ เนื้อหาวิชาสังคม ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มเติม รหัสวิชา ส 31102 ประกอบด้วยเนื้อหาเรื่อง ระบบเศรษฐกิจ ของไทย สภาพสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4) วิเคราะห์เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อกำหนดและจัดทำสื่อ ใบบงาน ใบความรู้

5) เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 4 แผน ตามกำหนดการสอน ให้เป็นไปตาม ขั้นตอนการสอนที่ใช้กิจกรรมหมวดคิดหอบของ เดอ โบโน

6) สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธี การเรียนแบบหมวดคิดหอบ ของ เดอ โบโน โดยศึกษารูปแบบประเมินแผนการสอนของ วัฒนภาพ ระวังทุกข์ (2542 : 170 – 182) และ ละเอียด จุฑานันท์ (2541 : 168 – 169) เป็นแบบ ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้มาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนดเกณฑ์ การให้คะแนนเป็นแบบการจัดอันดับคุณภาพ แบ่งเป็น 5 ระดับ แต่ระดับมีความหมาย ดังต่อไปนี้

5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

7) นำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คนตรวจความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และลักษณะของข้อความที่ประเมินแต่ละข้อ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

8) นำแผนการสอนที่สร้างไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบภาพของแผนการสอนโดยใช้แบบประเมินแผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (ดูรายละเอียดภาคผนวก ข. หน้า 74) โดยการตรวจให้คะแนนแบบจัดอันดับ ทั้ง 4 แผน คนละ 4 ฉบับ พร้อมทั้งให้พิจารณาตรวจแก้ภาษาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแผนการสอนให้สมบูรณ์

ผู้เชี่ยวชาญที่เมินแผนการสอนประกอบด้วย

- 1) นางชูศรี นุ่มแสง
ครูชำนาญการพิเศษ คศ. 3 โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม
- 2) นายสุรินทร์ ใจแสน
ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา คศ. 2 โรงเรียนหันคาพิทยาคม
- 3) นางกนกรัตน์ ราชสิงห์
ครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ คศ. 2 โรงเรียนกวรรณสูตรศึกษาลัย

9) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 4 แผน ในแต่ละข้อ มาหาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดค่าเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด 2535 : 100) มีความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

(รายละเอียดแบบประเมิน แสดงไว้ในภาคผนวก ข หน้า 75 - 78)

ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบของ เดอ โบโน

ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ที่สอนโดยใช้กิจกรรมหมวกคิดหกใบ
ของ เดอ โบโน ของผู้เชี่ยวชาญ

แผนที่	คนที่ 1		คนที่ 2		คนที่ 3		รวม		การแปลความ
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1	4.15	0.36	4.46	0.50	4.54	0.50	4.36	0.51	เหมาะสมมาก
2	4.00	0	4.38	0.49	4.85	0.36	4.41	0.53	เหมาะสมมาก
3	4.00	0.39	4.31	0.46	4.77	0.58	4.41	0.56	เหมาะสมมาก
4	4.08	0.27	3.46	0.50	4.77	0.80	4.18	0.80	เหมาะสมมาก
รวมเฉลี่ย							4.34	0.60	เหมาะสมมาก

จากตารางที่ 3.1 พบว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 4 แผนเท่ากับ 4.34 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า แผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 4 แผน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเหมาะสมมาก

10) นำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่สร้างขึ้นทั้ง 4 แผน ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองสอนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเนินขาม-รัฐประชานุเคราะห์ กิ่งอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน เพื่อตรวจสอบเวลา และหาข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

11) นำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผ่านการทดลองสอน และสมบูรณ์แล้วมา เขียนเป็นฉบับจริง แล้วนำไปใช้ทดลองสอนกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนตามปกติ ใช้สอนกลุ่มควบคุม ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้

เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ที่สอนตามรูปแบบการสอนของ หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผ่านการตรวจคุณภาพ แล้ว มีเนื้อหาจบภายใน 1 แผน มีจำนวน 4 แผน แต่ละแผน ใช้เวลาสอน 3 ชั่วโมง ซึ่งมี เนื้อหาเดียวกันกับแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนโดยใช้กิจกรรม หมวกคิดหกใบของ เดอ โบโน มีขั้นตอนการสอน ดังนี้

- 1) สร้างความสนใจ โดยพูดคุยซักถาม หรือใช้สื่ออุปกรณ์ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
- 2) แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเห็นประโยชน์ของบทเรียน

3) ทบทวนความรู้เดิม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียน ระลึกถึงความรู้พื้นฐานที่จำเป็นเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด โดยการซักถามสนทนา หรือให้นักเรียนปฏิบัติ

4) นำเสนอบทเรียนใหม่ โดยให้นักเรียนอ่านเรื่อง

5) ให้แนวการเรียนรู้ โดยครูแนะแนวทางการทำกิจกรรม

6) ขั้นปฏิบัติ ให้นักเรียนทำกิจกรรมด้วยตนเอง

7) การให้ข้อมูลย้อนกลับโดยให้คำแนะนำ แก่ไข หรือชมเชย

8) การประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนว่า บรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่ โดยวิธีการประเมิน หรือใช้เครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน

9) ส่งเสริมความแม่นยำในการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการสรุป ทบทวน ทำแบบฝึกหัด หรือให้การบ้านเพิ่ม

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.1 ลักษณะของแบบทดสอบ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างและเขียนแบบทดสอบ จากหนังสือ เทคนิคการวัด และประเมินผล ของ พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2544 : 97-137) และมีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 ค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 มีความเที่ยง .77

3.2 การพัฒนาแบบทดสอบ

1) ศึกษาหลักสูตร วิธีสร้างแบบทดสอบ วิธีวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวัดผลการศึกษา และเทคนิคการเขียนข้อสอบ

2) วิเคราะห์เนื้อหาตามหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ และพฤติกรรม ที่หลักสูตรกำหนดไว้ แล้วนำมาสร้างตารางวิเคราะห์ข้อสอบ เพื่อกำหนดจำนวนข้อสอบที่ต้องการ ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนข้อสอบที่คัดเลือกตามเนื้อหาและพฤติกรรมการเรียนรู้

เนื้อหา	จำนวนข้อสอบตามพฤติกรรมการเรียนรู้				รวม (ข้อ)
	ความรู้	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การ วิเคราะห์	
1. ระบบเศรษฐกิจ	2 (ข้อ 2,3)	1 (ข้อ 5)	-	5 (ข้อ1,4,6,7,8)	8
2. สภาพสังคมไทย	4 (ข้อ 9,10,13,14)	-	-	3 (ข้อ11,12,15)	7
3. การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ทางเศรษฐกิจ	2 (ข้อ 18,21)	2 (ข้อ17,22)	-	3 (ข้อ16,19,20)	7
4. สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์	1 (ข้อ 26)	3 (ข้อ23,24,25)	-	4 (ข้อ 7,28,29,30)	8
รวม	9	6		15	30

3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามตารางวิเคราะห์ข้อสอบ

ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยเขียนข้อสอบขึ้นมาเป็นจำนวน 40 ข้อ

4) ตรวจสอบด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และตรวจพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

+ 1 ถ้าแน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

- 1 ถ้าแน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากนั้นนำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าความดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และคัดเลือกข้อสอบที่มีความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งก็คือข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ไปไว้ใช้เป็นแบบทดสอบ จำนวน 30 ข้อ

5) ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบด้านอำนาจจำแนก (Discrimination) และความยากง่าย (Difficulty) ของแบบทดสอบ โดยจัดทำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเนินขามรัฐประชาบาล ประจวบคีรีขันธ์

จำนวน 36 คน แล้วนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน นำผลคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ความยากง่าย และ ค่าอำนาจจำแนก โดยใช้เทคนิค 33 % ผลการวิเคราะห์พบว่าได้ข้อสอบที่มีอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และมีความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 จำนวน 30 ข้อ (ละเอียดในภาคผนวก ค. หน้า 95) และข้อสอบทั้ง 30 ข้อ ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกจุดประสงค์

6) ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบ โดยนำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้จำนวน 30 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเนินขามรัฐประชานุเคราะห์ จำนวน 36 คน แล้วนำมาคำนวณหาความเที่ยงโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ .77 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ค. หน้า 96-97)

7) จัดเตรียมแบบทดสอบฉบับจริง เพื่อนำไปทดสอบกับนักเรียน กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน โดยทำการทดสอบก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง

4. แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4.1 ลักษณะของแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นแบบปรนัย

4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

4.2 การพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1) แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดมาจากหลักการสร้าง และขั้นตอนการพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิด ของ ศิริชัย กาญจนวาสิ (อ้างถึงในทิศนา แชมมณี และคณะ. 2544 : 170 - 174) ได้ให้ตัวอย่างการสร้างแบบวัดความสามารถอย่างมีวิจารณญาณ ตามแนวคิดของ Norris และ Ennis (1989) และตัวอย่างการเขียนข้อสอบของ ชาลินี เอี่ยมศรี (2536) ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับเพื่อสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการวัด กำหนดกรอบของการวัด จุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อทดสอบความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

3) สร้างผังข้อสอบ

การสร้างผังข้อสอบเป็นการกำหนดเค้าโครงของแบบวัดความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่ต้องการสร้างให้ครอบคลุม องค์ประกอบที่ต้องการวัด และ กำหนดว่าแต่ละส่วนมีน้ำหนักและความสำคัญของแต่ละเนื้อหาในแต่ละองค์ประกอบ ความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นผังข้อสอบสำหรับนำไปใช้เขียนข้อสอบ ดังแสดงในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ผังข้อสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

องค์ประกอบที่ต้องการวัด	จำนวนข้อสอบ
ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต	8
ความสามารถในการอุปนัย	7
ความสามารถในการนิรนัย	7
ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น	8
รวม	30

4) เขียนข้อสอบ

กำหนดรูปแบบของการเขียนข้อสอบ ตัวคำถาม และวิธีการตรวจ ให้คะแนน ดังนี้ กำหนดตัวคำถามเป็นลักษณะสถานการณ์ สภาพปัญหา หรือข้อมูลสั้น ๆ ซึ่งได้มาจากบทความ รายงานต่าง ๆ หรือบทสนทนาที่พบในชีวิตประจำวัน ส่วนคำตอบเป็น ข้อสรุปของสถานการณ์หรือปัญหานั้น ๆ เพื่อให้ผู้ตอบพิจารณาตัดสินใจว่าข้อสรุปใดน่าเชื่อถือ กว่ากัน น่าจะเป็นจริงหรือไม่ เป็นต้น

5) ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ โดยพิจารณาความตรงตามจุดประสงค์ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยนำไปให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และตรวจพิจารณาความ สอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

- + 1 ถ้าแน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 1 ถ้าแน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากนั้นนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าความดัชนีความ สอดคล้อง (IOC) และคัดเลือกข้อสอบที่มีความตรงเชิงจุดประสงค์การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ซึ่งก็คือข้อสอบที่มีค่าดัชนี ความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ไปไว้ใช้เป็นแบบทดสอบ จำนวน 30 ข้อ

6) ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านอำนาจจำแนก และความยากง่าย ของแบบทดสอบ โดยจัดทำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเนินขามรัฐ-ประชาชนเคราะห์ จำนวน 36 คน แล้วนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน นำผลคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ ความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก โดยใช้เทคนิค 33 % ผลการวิเคราะห์พบว่าได้ข้อสอบที่มีอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และมีความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 จำนวน 30 ข้อ (ละเอียดในภาคผนวก ค. หน้า 98)

7) ตรวจสอบความเที่ยง ของแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ โดยนำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้จำนวน 30 ข้อ ไปทดลองใช้กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเนินขามรัฐประชาชนเคราะห์ จำนวน 36 คน แล้วนำมา คำนวณหาความเที่ยงโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ 0.72 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ค. หน้า 99-100)

8) จัดเตรียมแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณฉบับจริง เพื่อนำไปทดสอบกับนักเรียน กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน โดยทำการทดสอบ ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนก่อนเรียน วันที่ 30 มกราคม 2547
2. ทำการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนโดยใช้กิจกรรมคิดทบทวน ของ เดอ โบโน เป็นเวลา 12 ชั่วโมง กับกลุ่มทดลอง ซึ่งมีตารางการสอน ดังนี้

แผนที่	เรื่อง	วัน/เดือน/ปีที่สอน	จำนวนคาบ
แผนที่ 1	ระบบเศรษฐกิจของไทย	4 กุมภาพันธ์ 2547	3
แผนที่ 2	สภาพสังคมไทย	6 กุมภาพันธ์ 2547	3
แผนที่ 3	การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยทางเศรษฐกิจ	11 กุมภาพันธ์ 2547	3
แผนที่ 4	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	13 กุมภาพันธ์ 2547	3

3. ทำการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนโดยใช้แผนการสอนตามปกติ เป็นเวลา 12 ชั่วโมง กับกลุ่มควบคุม ซึ่งมีตารางการสอน ดังนี้

แผนที่	เรื่อง	วัน/เดือน/ปีที่สอน	จำนวนคาบ
แผนที่ 1	ระบบเศรษฐกิจของไทย	5 กุมภาพันธ์ 2547	3
แผนที่ 2	สภาพสังคมไทย	7 กุมภาพันธ์ 2547	3
แผนที่ 3	การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยทางเศรษฐกิจ	12 กุมภาพันธ์ 2547	3
แผนที่ 4	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	14 กุมภาพันธ์ 2547	3

4. ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม เมื่อสิ้นสุดการ สอนแล้ว ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมี วิจัยญาณ โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกับที่ใช้สอบก่อนเรียน วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547

5. ตรวจสอบคะแนนจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจัยญาณ แล้วบันทึกคะแนนเป็นคะแนนการทดสอบหลังเรียน นำผลคะแนน ที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มาวิเคราะห์ผลทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. หาคุณภาพของแผนการสอนโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
2. หาคุณภาพของแบบทดสอบ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง จุดประสงค์กับข้อสอบแต่ละข้อ ค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเที่ยง โดยใช้สูตรของ คูเดอร์ - ริชาร์ดสัน (KR - 20)
3. คำนวณเปรียบเทียบคะแนนสอบหลังเรียน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรม หมวกคิดหกใบ ของ เดอ โบโน กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าที (t-test) แบบ Independent

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนโดยการคำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด. 2535 : 100-104)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. หาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการคำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด. 2535 : 103-104)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน คะแนนแต่ละตัว
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 $\sum$ แทน ผลรวม

3. สถิติที่ใช้ในการค่าความสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญซึ่งพิจารณาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับข้อสอบแต่ละข้อ โดยหาดัชนีความสอดคล้อง (Item of Objective Congruence) โดยใช้สูตร (เกษม สหราษฎร์ทิพย์. 2540 : 194)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็น
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

4. สถิติที่ใช้ในการระดับความยากง่ายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาสังคมศึกษา โดยใช้สูตรคำนวณ (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 81)

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ R แทน จำนวนคนที่ทำข้อสอบถูก
 N แทน จำนวนคนที่ทำข้อนั้นถูกต้องทั้งหมด

5. สถิติที่ใช้วิเคราะห์เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ใช้สูตรคำนวณ (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 81)

$$D = \frac{R_u - R_l}{N}$$

เมื่อ	D	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	R_u	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง
	R_l	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มอ่อน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน

6. สถิติที่ใช้ในการหาความเที่ยงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาสังคมศึกษา ด้วยการ
คำนวณหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร คูเดอร์ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) KR-20
(ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 168)

$$r_{11} = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{s_i^2} \right\}$$

n	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
p	แทน	สัดส่วนของผู้ที่ทำได้ในแต่ละข้อ
q	แทน	สัดส่วนของผู้ที่ทำผิดในแต่ละข้อ
s_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบทดสอบ

7. ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการเรียนในกลุ่ม
ทดลองโดยใช้ค่า Dependent Samples t-test (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 109)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{(n-1)}}}$$

$$df = n-1$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤต เพื่อทราบความ มีนัยสำคัญ

D	แทน	ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน
$\sum D$	แทน	ผลรวมของผลต่างระหว่างคะแนนวัดความรู้หลังและก่อนการเรียนรู้
$\sum D^2$	แทน	ผลรวมของผลต่างระหว่างคะแนนวัดความรู้หลังและก่อนการเรียนรู้ยกกำลังสอง
n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
n - 1	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ

8. สถิติทดสอบค่าเอฟ (F - test) ในการทดสอบความแปรปรวนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 80)

$$F = \frac{s_1^2}{s_2^2}$$

เมื่อ s_1^2 แทน ความแปรปรวนตัวที่มีค่ามากกว่า

s_2^2 แทน ความแปรปรวนตัวที่มีค่าน้อยกว่า

9. ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้ค่าที (t - test Independent Variables) (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 80)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ t แทน ค่าที่ใช้ในการพิจารณาใน t - distribution

$\bar{x}_1$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง

$\bar{x}_2$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มควบคุม

s_1^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มทดลอง

s_2^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มควบคุม

n_1 แทน จำนวนนักเรียนกลุ่มทดลอง

n_2 แทน จำนวนนักเรียนกลุ่มควบคุม

df แทน ผลรวมของจำนวนนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
ลบด้วย 2